

Trestné činy proti životu a zdraviu – vybrané aspekty aplikačnej problematiky z pohľadu rozhodovania najvyššieho súdu slovenskej republiky

Vzdelávacie podujatie – Justičná akadémia SR – Omšenie, 5. november 2014, tematický prehľad lektorského vstupu

JUDr. Libor Duľa, predseda senátu a predseda trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

-Jednočinný súbeh trestných činov a kvalifikačná duplicita následku na živote alebo zdraví spôsobeného posudzovaným konaním páchatela

A. – následok na živote alebo zdraví je znakom dvoch (viacerých) základných skutkových podstát trestných činov

– v takom prípade ide o otázku vylúčenia jednočinného súbehu (vzťah špeciality a subsidiarity ako hmotnoprávny prejav zásady „ne bis in idem“)

Príklad: kvalifikácia obzvlášť závažného zločinu úkladnej vraždy podľa § 144 ods. 1 Tr. zák. má prednosť pred kvalifikáciou obzvlášť závažného zločinu vraždy podľa § 145 ods. 1 Tr. zák., nakoľko je rozvinutejšia o znak úmyselného usmrtenia iného „s vopred uváženou pohnútkou“.

B. - následok na živote alebo zdraví je znakom základnej skutkovej podstaty jedného trestného činu a okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby pri inom trestnom čine, pričom je možný jednočinný súbeh dotknutých trestných činov podľa ich základných skutkových podstát

– v takom prípade ide o otázku použitia buď jednočinného súbehu trestných činov pri kvalifikácii podľa ich základných skutkových podstát, alebo použitia kvalifikovanej skutkovej podstaty jedného trestného činu . Určujúcim kritériom vzťahu špeciality, preferujúcim jedno z riešení, bude výška trestnej sadzby (prísnejšia trestnosť činu – vyššia horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody).

Príklad: Prednosť kvalifikovanej skutkovej podstaty - pri usmrtení spôsobenom z nedbanlivosti úmyselným bránením užívania osobnej slobody bude mať prednosť kvalifikácia zločinu obmedzovania osobnej slobody podľa 183 ods. 3 písm. a) Tr. zák. pred kvalifikáciou jednočinného súbehu prečinu podľa odseku 1 tohto ustanovenia a prečinu usmrtenia podľa § 149 ods. 1 Tr. zák

Prednosť jednočinného súbehu - pri úmyselnom usmrtení spôsobenom pri vydieraní bude mať prednosť kvalifikácia jednočinného súbehu obzvlášť závažného zločinu vraždy podľa § 145 (prípadne 144) ods. 1 Tr. zák. so zločinom vydierania podľa § 189 ods. 1 Tr. zák. pred kvalifikáciou obzvlášť závažného zločinu vydierania podľa § 189 ods. 1, ods. 3 písm. a) Tr. zák. (ak nie je účelom

vydierania úmysel získať majetkový prospech, v tom prípade sa použije len kvalifikácia obzvlášť závažného zločinu vraždy podľa § 145 ods. 1, ods. 2 písm. e) Tr. zák., prípadne podľa § 144 ods. 2 písm. f) Tr. zák.).

C.- Pri jednočinnom súbehu trestných činov, možnom podľa ich základných skutkových podstat, bude následok na živote alebo zdraví okolnosťou, podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby, pri oboch dotknutých skutkových podstatách

– v takom prípade sa táto okolnosť použije len raz, a to tam, kde s ňou zákon v príslušnom ustanovení, resp. jeho vyššom odseku spája prísnejšiu trestnosť činu (oproti inému konkurujúcemu ustanoveniu). Ide tu tiež o vzťah špeciality a subsidiarity ako hmotnoprávneho prejavu zásady „ne bis in idem“. Pri ukladaní úhrnného trestu (§ 41 ods. 1 Tr. zák.) sa však na spáchanie jednočinne sa zbiehajúceho, miernejšie prísne trestného činu, vždy prihliadne ako na pritažujúcu okolnosť (§37 písm.h) Tr. zák.), teda aj bez dotknutej okolnosti, ktorá by inak podmieňovala použitie vyššej trestnej sadzby pri tomto čine.

Príklad: Pri spôsobení ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti z nedbanlivosti, nakazením pohlavnou chorobou, a to pri znásilnení, sa použije kvalifikácia jednočinného súbehu obzvlášť závažného zločinu znásilnenia podľa § 199 ods.1,ods. 3 alebo ods. 4 Tr. zák. so zločinom ohrozovania pohlavnou chorobou podľa § 167 ods. 1 Tr. zák., pričom sa nepoužije kvalifikácia aj podľa odseku 3 naposledy označeného ustanovenia.

Vo všetkých prípadoch ide o určenia kritéria, podľa ktorého sa vylúči kvalifikačná duplicita toho istého následku (zodpovedajúceho účinku na hmotnom predmete útoku),spôsobeného posudzovaným (jedným) konaním páchatel'a (k tejto problematike pozri aj stanovisko TPK NSSR 116/2012).

- Právna kvalifikácia následkov na živote alebo zdraví u dvoch alebo viacerých osôb -

-v súvislosti s okolnosťou, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby – znakom „na viacerých osobách“ ako závažnejším spôsobom konania v zmysle § 138 písm. j) Tr. zák., a znakom „na dvoch osobách“ v zmysle § 144 ods. 2 písm. b) a § 145 ods. 2 písm. b) Tr. zák. – je v tejto súvislosti len teoreticky definovaný, alebo aj reálne kvalifikovateľný tzv. jednočinný rovnorodý súbeh trestných činov? Odpoveď je z hľadiska rozhodovacej činnosti negatívna vo vzťahu k dotknutému inštitútu.

- Vývojové štádiá úmyselných trestných činov proti životu a zdraviu – nespôsobilá príprava a nespôsobilý pokus – R 10/2012

I. Konanie páchatel'a, ktorý objednal inú osobu na to, aby za odmenu usmrtila iného, pričom nedošlo k pokusu ani k dokonaniu tohto trestného činu, je prípravou na obzvlášť závažný zločin úkladnej vraždy podľa § 13 ods. 1 k § 144 ods. 1 Tr. zák., najmä ak páchatel' dohodol s

touto osobou dobu, miesto a spôsob spáchania činu, zadovážil prostriedky a nástroje na jeho spáchanie a odovzdal potrebné informácie tak, že spáchanie tohto trestného činu mohlo byť realizované a páchatel' jeho realizáciu taktiež v plnej miere predpokladal.

II. Skutočnosť, že osoba, ktorá bola objednaná páchatel'om na to, aby za odmenu usmrtila iného, od samého počiatku iba predstierala zámer taký čin spáchať, nevyklučuje u páchatel'a, ktorý ju objednal, naplnenie zákonných podmienok trestnej zodpovednosti za prípravu obzvlášť závažného zločinu úkladnej vraždy.

(Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 3. marca 2011, sp. zn. 5To 23/2010).

-Je relevantná aj otázka eventuálnej trestnej zodpovednosti osoby predstierajúcej, že za odmenu (ktorú prevezme) usmrť iného.

- **Znak „násilím“ ako závažnejší spôsob konania v zmysle § 138 písm. d), § 122 ods. 7 Tr. zák. a jeho použitie ako okolnosti podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby pri trestných činoch proti životu a zdraviu –**

- kvalifikačná duplicita vylučujúca také použitie pri násilných úmyselných trestných činoch v dôsledku aplikácie § 38 ods. 1 Tr. zák.; z legálnej definície spáchania trestného činu násilím (§ 122 ods. 7 tr. zák.) vyplýva, že také spáchanie neprichádza pri nedbanlivostnom trestnom čine vôbec do úvahy (páchatel' „použil“ násilie alebo osobu „uviedol“ do stavu bezbrannosti ľst'ou). Ide o jeden z efektov „paušalizácie“ okolností podmieňujúcich použitie vyššej trestnej sadzby uvádzaním osobitných kvalifikačných pojmov ako celku vo vyšších odsekoch jednotlivých skutkových podstát trestných činov.

-pri znaku spáchania trestného činu „so zbraňou“ je táto otázka vo vzťahu k trestným činom proti životu a zdraviu riešená priamo zákonom (§ 138 písm. a) Tr. zák.), pričom v tomto ustanovení je uvedený trestný čin usmrtenia podľa § 149 Tr. zák. nadbytočne, nakoľko z legálnej definície spáchania trestného činu so zbraňou (§ 122 ods. 3 Tr. zák.), rovnako ako pri spáchaní trestného činu násilím, vyplýva, že takto možno spáchať len úmyselný, nie nedbanlivostný trestný čin (páchatel' „použil“ zbraň alebo jej napodobeninu na útok, na prekonanie alebo zamedzenie odporu, alebo ju má „na taký účel“ pri sebe) – trestný čin (prečin) podľa § 158 Tr. zák. už potom v ustanovení § 138 písm. a) Tr. zák. uvedený nie je.

- **Použitie pri dotknutej problematike okolnosti, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby – spáchanie činu „na chránenej osobe“ (§ 139 Tr. zák.) - R 117/2014**

Zavinenie vo vzťahu k okolnosti, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby a podmienky použitia kvalifikačného pojmu „chránená osoba“

- Ustanovenie § 18 Trestného zákona a ustanovenie § 139 ods. 2 Trestného zákona upravujú spôsob riešenia dvoch odlišných právnych otázok a to jednak otázku zavinenia vo vzťahu k okolnosti, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby, a jednak ďalšiu podmienku použitia osobitného kvalifikačného pojmu chránenej osoby, spočívajúcu v súvislosti spáchania činu s postavením, stavom alebo vekom chránenej osoby. Taká súvislosť musí byť daná nielen objektívne, ale z hľadiska páchatel'a aj subjektívne.

V zmysle § 139 ods. 2 Tr. zák. možno spáchanie činu voči (na) osobe vyššieho veku (§ 127 ods. 3, § 139 ods. 1 písm. e/ Tr. zák.) považovať za okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby, len pri úmyselnom trestnom čine. Zároveň sa vyžaduje, aby páchatel' vedel, že poškodený je osobou vyššieho veku a aby túto okolnosť subjektívne spájal s menším odporom alebo slabšou odvetou

poškodeného, umocnením účinku trestného činu voči poškodenému, alebo inou okolnosťou, ktorá zakladá alebo podporuje rozhodnutie páchatel'a spáchať trestný čin.

Taká subjektívna súvislosť, primeraná postaveniu alebo stavu chránenej osoby, sa vyžaduje aj pri kvalifikačnom použití ostatných ustanovení uvedených v § 139 ods. 1 pod písmenami a/ až d/ a f/ až i/ Tr. zák

(Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 3. decembra 2013, sp. zn. 2 Tdo 65/2013).

- **Individualizácia spôsobenia následku na živote alebo zdraví**

- napr. rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ako odvolacieho súdu sp. zn. 2 To 9/2014z 26. novembra 2014 (skutok II.-1) vo vzťahu k rozsudku Špecializovaného trestného súdu sp. zn. PK-2T 14ú2013 z 26. mája 2014 (skutok II.- 3).

- **Vybrané rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky – kvalifikácia obzvlášť závažného zločinu úkladnej vražda podľa § 144 tr. zák.**

- uznesenie NS SR sp. zn. 6To 4/2015 z 12. marca 2015, ktorým bolo podľa § 319 Tr. por. zamietnuté odvolanie obžalovaného D.R. proti rozsudku Špecializovaného trestného súdu sp. zn. BB – 3T 37/2013 zo 17. decembra 2014